

Barne- og familiedepartementet
Forbruker-, tros- og livssynsavdelingen

postmottak@bfd.dep.no

[Vår dato: 1. feb. 2021

[Vår ref.:

[Saksbehandler: ød/mon/mhh

Høring - forslag til ny lov om Opplysningsvesenets fond

Vi viser til Barne- og familiedepartementets høringsbrev av 30. november 2020 vedr. forslag til ny lov om Opplysningsvesenets fond.

I. Hovedsynspunkter

1. Det nylig fremlagte forslag om opphevelse av Grl § 116, samt forslaget til ny gjennomføringslov om OVF, tydeliggjør statens intensjon om snarlig å oppheve den nåværende rettslige beskyttelse av fondets verdier. I lys av de mange uavklarte spørsmål som fortsatt knytter seg til denne saken, er det KAs oppfatning at grunnlovsbeskyttelsen av fondets verdier inntil videre bør opprettholdes, og at overskuddet fra fondet bør inngå som del av statens fremtidige tilskudd til bevaringsprogram for kirkebygg, jfr. Stortingsvedtak nr 500 datert 14. april 2020.
2. Av hensyn til de langsiktige og vesentlige kirkelige hensyn som knytter seg til Stortingets vedtak om OVF, bør forutsetningene for den vedtatte løsning samtidig juridisk sikres gjennom en bindende avtale mellom staten og Den norske kirke. Avtalen bør bl.a utdype nærmere hvordan likeverdigheten mellom kirken og staten er å forstå i en situasjon med evt uenighet om fradelingen av verdiene i fondet, nærmere forhold knyttet til beregningsmåten mv av fondets restverdi etter fradeling og hovedinnretningen på et bevaringsprogram.
3. Det må gjøres klart i ny OVF-lov at eiendom med en klar tilknytning til et lokal kirkested skal kunne overføres direkte til soknet som eier. Dette må presiseres i forslaget til ny lov § 4.
4. Bygningsmasse som etter avtale mellom staten og Den norske kirke skal overføres vederlagsfritt til Den norske kirke, jfr. samme § 4, forutsettes sikret en varig finansieringsordning til vedlikehold. Dette må reguleres i gjennomføringsloven (engangstilskudd) eller reguleres i den avtale som er nevnt over i pkt.2.
5. KA etterlyser en snarlig, tettere involvering i arbeidet med ferdigstillingen av fremtidige bevaringsprogram for kulturhistorisk verneverdige kirker. Det haster å få ferdigstilt innretningen på den statlige satsning på kirkebygg og programmet(ne) bør være klare i løpet av 2021.

II Innledning

Stortingets behandling av *Meld. St. 29 (2018-2019) Om Opplysningsvesenets fond* innebærer en politisk avklaring av eierskap, disponering og forvaltning av Opplysningsvesenets Fond. Stortingets vedtak av 14. april innebærer at fondet deles slik at Den norske kirke vederlagsfritt får eiendomsrett til eiendommer som har særskilt kirkelig verdi, mens staten overtar eierskapet av de øvrige

verdiene i fondet. Betingelsen for delingen av fondet er at staten øker sin innsats for bevaring av de kulturhistorisk viktige kirkebyggene i et omfang som svarer til de verdiene som staten overtar.

Forslaget til ny OVF-lov er langt på vei en gjennomføringslov for å følge opp Stortingsvedtaket om OVF. Det er samtidig flere sentrale premisser og hensyn som reises i denne saken som ikke berøres direkte av den foreslåtte lovteksten. KA vil derfor ikke avgrense seg til å kommentere forslaget til ny OVF-lov, men peke på hvilke samlede kirkelige hensyn som forutsettes ivaretatt i den videre prosess.

III Grunnlovens § 116

Vi har merket oss at det i grunnlovsforslag 29 av 30. september 2020 foreslås at den beskyttelse av OVF som ligger i Grunnloven § 16 oppheves. Dersom Grunnlovens § 116 første punktum oppheves, vil staten ikke lenger være forpliktet til å holde fondet samlet som en formuesmasse, og formålet med framtidig bruk av midlene er ikke lenger sikret.

KA minner om at en opphevelse av Grunnloven § 116 ikke ble lagt som forutsetning for Stortingets beslutning om delingen av fondet. I lys av at det fortsatt foreligger mye uavklart knyttet til OVF-saken, vil KA derfor mene at den delen av fondets verdier som overtas av staten fortsatt bør forvaltes i tråd med Grunnloven § 116 og brukes til de formål som er fastsatt i Stortingets vedtak fra 2020. Det er uansett viktig for kirken at Grl § 116 ikke oppheves før alle deler av fradeling, verdifastsettelse, bevaringsprogram og vedlikeholdsplaner (inkludert finansieringsordninger) er på plass. KA mener derfor at Grunnlovens § 116 inntil videre bør bestå.

IV Den norske kirkes interesser i vedtak i Innst. 209 S (2019–2020) bør sikres ved avtale

Stortingets OVF-vedtak 500 av 14. april 2020, jfr. Innst. 209 S (2019–2020) hadde bred politisk oppslutning.

I lys av vedtakets langsiktige økonomiske betydning for kirkelige formål, er det viktig å verne om Den norske kirkes interesser i OVF-saken. Det vil etter KAs oppfatning best skje ved at det inngås en rettslig bindende avtale mellom staten og Den norske kirke med et innhold som tilsvarer Stortingets vedtak med nødvendige presiseringer. På denne måten kan det sikres en langsiktighet og stabilitet om den omforente løsning som Stortingsvedtaket er uttrykk for.

KA legger til grunn, etter å ha fått spørsmålet særskilt rettslig vurdert, at staten har kompetanse til å binde seg ved avtale på denne måten. I dette tilfelle vil avtalens innhold knytte seg til statens forpliktelse til å finansiere istandsettingen og sikring av kirkebygg, mot å overta eierskapet til restverdien av OVF. Det rettslige grunnlaget for at staten foreslås å overta fondet per 1. januar 2023 er foreslått regulert i det fremlagte forslag til ny fondslov. Motytelsen til Den norske kirke (bevaringsprogrammet) er derimot ikke foreslått regulert. Se blant annet Rt-1992 –1235, og Rt-2007-651 (avsnitt 42) som underbygger statens adgang til forhåndsbinding av fremtidig myndighetsutøvelse.

KA vil særlig peke på følgende elementer som bør reguleres og evt ytterligere klargjøres i avtale:

- Det historiske og rettslige grunnlaget for Stortingets løsning av eierspørsmålet til OVF, og derigjennom premissene for den vedtatte delingen av OVF. Det vurderes som vesentlig at avtalen fastholder og legger til grunn at statens forpliktelser overfor kirkebyggene har klar

sammenheng med at staten overtar fondet, og ikke er utslag av ordinære politiske prioriteringer.

- Tvisteløsningsmekanismer knyttet til at staten og Den norske kirke forutsettes å være likeverdige parter i prosessen knyttet til delingen av fondets verdier. Stortingsvedtaket om OVF vektla at staten og kirken skal være likeverdige parter i prosessen som skal avklare hvilke bygninger kirken skal overta. En slik likeverdighet forutsetter at departementet ikke ensidig kan beslutte hvilke eiendommer som skal overføres til Den norske kirke ved eventuell uenighet i det pågående prosjektet for å identifisere eiendommer som det er aktuelt for Den norske kirke å overta.
- Størrelse på kapitaltilskudd til vedlikehold av bygninger med kulturminneverdier som overtas av Den norske kirke. Kostnadene til nødvendig vedlikehold og oppgradering av de eiendommene som skal overføres til kirken bør beregnes i forkant, og gi grunnlag for et nødvendig kapitaltilskudd til en langsiktig og forutsigbar forvaltning av disse eiendommene.
- Hvordan verdsettelsen av statens andel av fondsverdiene skal skje, hvem som skal foreta denne verdsettelsen, og fastsettingen av beregningsgrunnlag/nåverdieregninger, realverdiavkastning mv for fondets verdier. Hovedinnretning for en langsiktig finansieringsordning for verneverdige kirkebygg i tråd med Stortingets vedtak. Avtalen bør også omtale sentrale premisser når det gjelder bevaringsprogrammets innretning, varighet og finansieringsmodell.
- En tydeliggjøring av at statens forpliktelser er eksklusiv, og skal ikke begrense, erstatte eller ha betydning for det ansvaret kommunene har eller som følger av andre lover og ordninger.

V Synspunkter på lovforslaget

§ 4

Eierskap til overført eiendom

KA har merket seg at Regjeringen foreslår at eiendommene som er av kirkelig interesse skal overføres til rettssubjektet Den norske kirke, uavhengig av om eiendommen inngår som en del av et kirkested/gravplass eller har sterk lokalkirkelig tilknytning. KA vil be om at det i lovens ordlyd § 4 eller i lovens forarbeider tydelig presiseres at eiendommer med klar tilknytning til lokale kirkesteder og som ikke skal brukes som rekrutteringsboliger kan overføres direkte til det aktuelle sokn. Det vises her for øvrig til Kirkerådets høringsuttalelse som legger samme forutsetning til grunn.

Kapitaltilskudd til vedlikehold

En stor andel av de eiendommene som skal overtas av Den norske kirke er fredet eller har store kulturminneverdier. For OVF har mange av disse eiendommene representert store kostnader i drift, vedlikehold og istandsetting. Det er derfor ikke tilstrekkelig at ny lov presiserer at de aktuelle eiendommer skal overføres vederlagsfritt. KA forutsetter at fradelingen også må sikre kirken som eier en finansieringsordning til istandsetting og fremtidig vedlikehold. Dette må enten skje i form av et engangstilskudd som sikres i § 4, eller som et fast årlig driftstilskudd sikret ved avtalen omtalt i forrige punkt.

§ 6

Om rekrutterings- og tjenesteboliger

Det er positivt at lovforslaget gir trygghet for at ordningen med rekrutteringsboliger og tjenesteboliger for prester kan videreføres. Dette omfatter både prester som fortsatt har boret i

tjenestebolig, og en ordning med rekrutteringsboliger i områder der dette vil være et godt tiltak for bedre søkergrunnlag til ledige stillinger.

V. Kompensasjon for bortfall av årlig tilskudd til Den norske kirke

Den norske kirke har de siste 30 årene mottatt tilskudd på grunnlag av avkastningen fra OVF (42 mill. kroner i 2020). Departementet mener at denne tilskuddsordningen skal avsluttes når ny lov for OVF er vedtatt. Vi mener det er grunnlag for at dette bortfallet skal kompenseres i tilsvarende vekst i driftstilskuddet til Den norske kirke.

VI. Behovet for klar fremdrift mht bevaringsprogram

I Stortingsvedtaket om OVF bes det om at det i samråd med kirkelige instanser, antikvariske myndigheter mfl. igangsettes et arbeid med bevaringsprogrammer for ulike kategorier av kulturhistorisk viktige kirkebygg.

KA viser til dette og understreker at det haster med å avklare de viktigste sentrale føringer når det gjelder samspillet mellom kommune, lokal kirkeeier og stat i et slikt bevaringsprogram. KA etterlyser en snarlig, tettere direkte involvering i dette arbeidet ikke minst i lys av den erfaring vi besitter som mangeårig fagmiljø inn mot kirkeiere og som eier/drifter av den nasjonale kirkebyggdatabasen. Den vil forøvrig representere et uvurderlig samhandlingsverktøy når bevaringsprogrammet(ne) skal realiseres, også til bruk som fremtidig søknadsportal.

Det er avgjørende å få på plass en innretning som understøtter lokal kirkeeier i forvaltningsansvaret for egne kirkebygg, samtidig som kommunenes finansielle ansvar fastholdes. Vi er særlig opptatt av å fraråde en innretning som innebærer at de kommuner som har gjort minst på området skal belønnes sammenlignet med kommuner som har prioritert en langsiktig og stabil innsats på vedlikehold og sikring av kirkebygg.

Framdriften i den påbegynte statlige satsingen på kirkebygg må ikke gjøres avhengig av framdriften i den endelige avklaring av verdier mv i OVF. Det vises her bl.a til den fremdrift som er lagt fram bl.a i Meld. St.nr. 29 (2018-2019) som innebærer at vil ta flere år før denne prosessen er endelig avklart. Den samlede statlige innsatsen for kirkebyggene bør knyttes til tydelig mål for ønsket vedlikeholds- og sikringstilstand for fredede og vernede kirkebygg og ferdigsstillingen av bevaringsprogram bør være klar i løpet av 2021. Også i lys av de pågående klimaendringer, er det vesentlig å unngå at særlig kommuner med ansvar for vedlikehold av særlig kulturhistorisk verdifulle bygg, holder igjen sin innsats i påvente av varslede statlige tiltak på feltet.

Med vennlig hilsen

KA

Marit Halvorsen Hougsnæs
adm dir (sign)

Øystein Dahle
Direktør (sign)